

رود هیرمند ، مسئله تامین آب سیستان و بلوچستان و نقش آن در روابط ایران و افغانستان

حیدر لطفی^۱ فاطمه زهرا فتح الهی^۲ مژده نصیری^۳

چکیده

افزایش نیاز به آب در کشورهای جهان تنش هائی جدی بر سر مسئله تصاحب منابع آن بوجود آورده است . رودخانه ها یکی از منابع دسترسی به آب هستند . تعداد زیادی از رودخانه ها در فضای سرزمینی بیش از یک کشور جریان دارند این امر موجبات بروز اختلافاتی وسیع میان بین کشورهای حوضه آنها را فراهم آورده است . رود هیرمند یکی از این رودخانه ها می باشد که از مناطق داخلی افغانستان در کوههای بابا سرچشمه گرفته و با عبور از چند استان در داخل خاک افغانستان در نهایت به خاک ایران واصل می شود . بیش از ۹۵ درصد طول این رودخانه در داخل خاک افغانستان بوده و تنها ۵ درصد آن در خاک ایران جاری است . وقوع خشکسالی های مکرر و دوره ای ، همچنین وابستگی شدید مردم استان سیستان ایران به آب این رودخانه موجبات آنرا فراهم آورده تا حاکمان بر کابل بلحاظ ژئوپلیتیک در این منطقه نسبت به کشورمان دست برتر را در اختیار داشته باشند . علاوه بر موضوع مربوط به تامین حقآبه ایران از آب هیرمند موضوع مهمی که در این رابطه همواره بعنوان خطری بالقوه مطرح می باشد آن است که عدم توجه به موضوع تامین آب سیستان و بلوچستان احتمالا موجب در تنگنا قرارگرفتن ساکنان منطقه گشته و این امر نیز بخودی خود گسترش پدیده مهاجرت از این مناطق به مناطق مرکزی را به همراه خواهد داشت . نتیجه قطعی و محتوم این امر وقوع معضلات سیاسی و اجتماعی عمده در ایران خواهد بود . این مقاله در پی آن است که با بررسی موضوعات مربوط به آب رودخانه هیرمند (از سرچشمه تا چاه نیمه های سیستان) در نهایت برای مقابله با بحرانهایی احتمالی آتی در سیستان پیشنهادهائی عملی برای مواجهه با چالشهای ناشی از معضل تامین آب در منطقه سیستان ارائه دهد .

واژه های کلیدی: هیرمند ، سد کجکی ، چاه نیمه ، افغانستان ، قرارداد ۱۳۵۱ ، خشکسالی

مقدمه

جهان آینده با توجه به روند افزایش جمعیت و سرعت فرآیند توسعه ، از نظر دسترسی به منابع طبیعی با مشکلاتی عدیده مواجه خواهد بود . یکی از این منابع که به نظر می رسد روابط میان دولتها و ملتها را در آینده تنش زا و بحرانی خواهد کرد ، آب است . آب ماده ای ثابت بوده و از نظر پراکنش جهانی وضعیتی بسیار متغیر دارد . مشاجرات مربوط به دسترسی به آب بویژه در منطقه کم آب خاورمیانه از موضوعات اساسی و قابل توجه میان کشورهای واقع در این منطقه می باشد . در حوزه آبریز منطقه شرقی

۱- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی ، واحد گرمسار ، گروه جغرافیای سیاسی ، گرمسار، ایران

۲- دانشجوی دوره کارشناس ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار moahani@yahoo.com

۳- دانشجوی دوره کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار mojdehnasiri@yahoo.com